בס"ד

בביאו"ד הבעה"מ דגדר מעביר ד"א ברה"ר הוא משום ד'כמוציא מרה"י לרה"ר דמי'

(שיעו"כ יום א' לסדר לך לך)

כתב הבעה"מ ר"פ הזורק וז"ל, אלא כל ד' אמות בר"ה גמרא גמירי לה, וכולהו תולדות דרה"י לר"ה נינהו, לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לר"ה דמי, עכ"ל, והנה חידש בזה בעה"מ, דגדר המלאכה במעביר ד"א ברה"ר אינו כהפשטות – משום עצם ההעברה ד"א [וכדבי' הגר"ח, הובא לעיל], או דענינו העברה מ'מקום' ל'מקום' ברה"ר [ואף דהוא באותה רשות חידשה ההלכתא לחייבו ע"ז], אלא הוא בגדר מוציא מרה"י לרה"ר, דד"א של אדם חשיבי כרשותו והוי כרה"י, וכשמעביר ד"א הרי הוא כמוציא מרה"י לרה"ר, [ומה שהביא מהא דד"א של אדם קונות לו, הוא משל וראי' בעלמא, דאמנם הוא קנין דרבנן, מ"מ עכ"פ יסוד הדבר הוא משום דד"א של אדם הם מקום שליטתו, וחשיבי כרשותו, אלא דמדאורייתא לא סגי בזה לקנין, דסו"ס אין מקום זה קנוי לו, אלא הוא מיועד לו, - וכונת בעה"מ, דחז"ל למדו יסוד זה – דד"א של אדם חשיבי כרשותו – מההלכתא דמעביר ד"א ברה"ר, ומשום דגדרו הוא דהוי כמוציא מרה"י לרה"ר].

[והנה בד' בעה"מ מצינו לפרש דכונתו רק אחרי שחידשה ההלכתא לחייב במעביר ד"א ברה"ר, ובאנו לדון לאיזה אב מלאכה לשייך זאת, וע"ז כ' סברתו דשייך למוציא מרשות לרשות. אמנם בתוס' ר"פ הזורק ובמהרש"א שם מבו' חידוש טפי, דהנה ד' התוס' שם דלענין זורק ד"א ברה"ר נמי שייך טעמא ד'מה לי' – מה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי זורק ד"א ברה"ר – לענין דיחשב תולדה דהוצאה, והק' התוס', דא"כ למאי בעי' שהי' במשכן כדי לחייבו, ותי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא. ודבריהם צ"ב מאי שייכא זריקת ד"א ברה"ר למוציא מרשות לרשות. ובמהרש"א כ' לבאר עפ"ד בעה"מ אלו, דמעביר ד"א ברה"ר נמי חשיב כמוציא מרה"י לרה"ר. - אמנם ד"ז חידוש טובא, דלפ"ז נמצא דאף בלא ההלמ"ס ידעי' דמעביר ד"א ברה"ר חשיב כמוציא מרה"י לרה"ר – עד כדי למחשבי' תולדה דמוציא מרשות לרשות (אפי' אי ל"ה במשכן, – אי לאו דהוצאה מלאכה גרועה היא)].

ובעיקר ד' בעה"מ ילה"ק, דלפי דבריו מהראוי, דכשאדם מהלך ברה"ר והחפץ עמו – לא יתחייב, דהרי בכל מקום שהוא הולך רה"י דידי' מהלכת עמו, דהרי כל עת מתחדשין לו ד"א העכשוויות דידי' – להיות מקום שליטתו והויין רה"י, וא"כ לעולם אין כאן הוצאה מרה"י לרה"ר, [והר"ז כהא דקיי"ל בערובין מ"ג ב' דמחיצה של בנ"א הויא מחיצה ויכול לטלטל בתוכה ברה"ר, דהר"ז רה"י, וכ"ה בשו"ע סי' שס"ב ס"ו]. עוד ילה"ק, דלפ"ז חפץ המונח בסוף ד"א דידי' ברה"ר ודחפו בקנה והוציאו חוץ לד"א, מהראוי דיתחייב אף שלא העבירו אלא חצי אמה, דהרי הא דד"א חשיבי רה"י הר"ז משום שהם מקום שימושו, וא"כ מהראוי למדוד הד"א ממקום עמידת האדם, - וד"ז לא שמענו. עוד ילה"ק, דלפ"ז מהראוי דכ"ש בעומד בכרמלית יחשבו ד' אמותיו כרה"י, [דברה"ר אין הד"א מיוחדות לו כ"כ, דאין יד הכל שולטת שם, וכדמצינו בב"מ י' לחד מ"ד דהא דד"א של אדם קונות לו היינו דוקא בסמטא אבל ברה"ר לא], וא"כ מהראוי דבעומד בכרמלית והוציא מד"א שלו לרה"ר יתחייב, ואנן קיי"ל דפטור. עוד קשה, מהא דתנן ערובין צ"ח ב', עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר כו' ובלבד שלא יוציא חוץ מד"א, ומבו' דאף שאינן ד"א דידי' כלל, מ"מ כיון שעכ"פ העביר את החפץ ד"א ברה"ר חייב. עוד יל"ע מהא דפליגי ר' יוסי וחכמים (עי' לק' צ"ח א' וברש"י שם) בזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד' אמות אי רשויות מצטרפות וחייב או לאו, ולפ"ד בעה"מ צ"ב מהו הנדון בזה, דהלא עכ"פ נעקר החפץ מד"א דידי' – דחשיבי רה"י – ונח ברה"ר, ומהו הצד דלא יתחייב, [דהניחא אי החיוב משום עצם ההעברה ד"א ברה"ר, י"ל דבעי' שתהא העברה א', אבל אם ענינו בגדר מוציא מרה"י לרה"ר, מה לי דהרה"ר אינה מאוחדת].

והנראה בכ"ז, ובהקדם, דהנה יל"ע, אם המושג רה"י והמושג רה"ר סותרין זא"ז במהותם, וא"א שיהא מקום א' שיהא עליו גם שם רה"י וגם שם רה"ר, או לאו, - ואכן בד"כ לא יצוייר כה"ג, דהרי שם רה"י הוי ע"י ג' או ד' מחיצות, וכל היכא דאיכא אפי' מחיצה א' ברה"ר המונעת הילוך הרבים כבר לא מקרי רה"ר, ואפי' אין המחיצה גבוהה י', דכל שיש דברים המונעין הילוך הרבים

פתחים-אוצר התורה

בשופי – דלא ניחא תשמישתייהו – הר"ז מבטל ממקום זה שם רה"ר, [וכמו"כ איכא צד דב' מחיצות מב' צדי רה"ר מפקיע שם רה"ר אף אי לא משוי לי' רה"י, ויבו' בע"ה בסוגי' דלק' ו' א'. וכמו"כ מצינו דרה"ר מקורה ל"ל תורת רה"ר, לפי שאינו דומיא דגלי מדבר, וכ"ז תנאים מיוחדים בשם רה"ר], ועכ"פ אילו יצויר כה"ג – ונימא דעצם שם רה"י אינו מפקיע שם רה"ר, אם יוציא מרה"י למקום זה יתחייב, [דהרי ליכא הלכתא דכשמוציא לרה"י הו"ל 'פטור'], וכמו"כ אם הוציא ממקום זה לרה"י או לרה"ר יתחייב.

והנה ד' רוב הפוסקים, דלאשוויי רה"ר לא סגי מקום שרבים יכולין להלך בו, אלא בעי' שיהו הרבים מהלכין בו בפועל, וכדלק' ו' ב' דמדבר בזמן שישראל שרויין בו הוי רה"ר ובזה"ז ל"ה רה"ר, [כן פירש"י שם, ואמנם הרמב"ם רפי"ד משבת פליג בזה], הרי דאף שהוא ראוי להילוך רבים לא מקרי רה"ר, אלא בעי' שיהו מהלכין בו בפועל, ויש מהראשונים דס"ל עוד, דבעי' שיהיו מצויין בו ס' רבוא, [ובש"ע סי' שמ"ה ס"ז כ' דלשיטתם בעי' שיעברו בו ס' רבוא בכל יום, וע"ש במשנ"ב], וכמו"כ מצינו דבעי' שיהא ניחא תשמישתא דרבים וכנ"ל, - וכ"ז לענין רה"ר, אבל לענין רה"י כל מקום המוקף מחיצות – אפי' בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם – מ"מ כיון שהוא מקום סגור לכה"פ מג' צדדים, ואדם הנמצא בו מרגיש כמיוחד ומובדל מכל העולם, – אית בי' תורת רה"י, - אף שאינו מיועד בפועל לשימוש יחיד.

ולפ"ז נראה דיש לחדש בד' בעה"מ, דאין כונתו דד"א שעומד אדם בהן חשיבי רה"י, אלא גם טרם עמד אדם שם – מ"מ כל ד"א וד"א שברה"ר אית להו שם רה"י – מאחר שהן מקום המיועד לשימוש היחיד, [- וכמש"נ דשם רה"י אינו תלוי במה שנמצא אדם בה והיא משמשתו בפועל, אלא כיון שראוי' לזה סגי, וה"נ כל ד"א שברה"ר כיון שראויות לשימוש ושליטת אדם יחיד חשיבי רה"י], - אמנם מאידך, כיון שהוא מקום המשמש לרבים אית בי' שם רה"ר, - והיינו כהצד שנת' דשם רה"י ושם רה"ר אינם סותרין בעצמותן, - ומעתה כל שהוציא מד"א שברה"ר לחוצה להן, הוי כמוציא מרה"י לרה"ר, (אבל כ"ז שעדיין הוא בתוך ד"א שהי' מקודם, עדיין לא הוי מוציא מרה"י, שהרי הוא עדיין באותה רה"י שהי' מקודם לכן), [והוא חידוש, דאף שבין המקום הראשון שהי' החפץ בו ובין מקומו השני הרי הן שוין – דהן גם רה"י וגם רה"ר, מ"מ כיון שעכ"פ מקום הראשון הוי רה"י ומקום השני הוי רה"ר יש כאן מוציא מרה"י לרה"ר, (ומשום מכניס מרה"ר לרה"י ליכא לחיובי', שהרי לא יצא מרה"ר שהי' בה, אבל משום מוציא מרה"י לרה"ר שפיר מיחייב, דהרי יצא מרה"י שהי' בה. - ואף דמעיקרא נמי הי' ברה"ר שיצא אלי', מ"מ כיון דמעיקרא היתה גם רה"י והשתא היא רק רה"ר ואינה רה"י (היינו דאינה הרה"י שהי' בה החפץ), שפיר מיחייב, ויל"ע)]. – ובזה ניחא הא דכשמהלך ברה"ר וחפץ בידו והעביר ד"א חייב, ועמדנו דהרי הרה"י דידי' מהלכת עמו, ולא יצא החפץ מרה"י כלל, אמנם למש"נ ניחא, דהא דחשיבי רה"י אינו משום שהן רשות דידי', כ"א דכל ד"א וד"א שברה"ר הויין רה"י, מתוך שראויין לשימוש של אדם יחיד וכמש"נ, והלכך כל שהוציא החפץ מהד"א שהי' מתחילה, יש כאן הוצאה מרה"י, וכיון שהמקום שנח בו יש בו ג"כ שם רה"ר, חייב. וכמו"כ ניחא הא דאפי' כשאין עומד האדם ברה"ר כלל ומעביר החפץ ד"א ברה"ר – חייב, ומשום דכל ד"א שברה"ר הוו רה"י, ואין זה מחמת עמידת האדם שם כלל, וכל שהוציא מהן לרה"ר הו"ל מוציא מרה"י לרה"ר וכמש"נ.

וכמו"כ ניחא מה שעמדנו, דהיכא שדחף בקנה חפץ העומד בסוף ד"א דידי' – אל חוץ לד' אמותיו – יתחייב, שהרי הוציאו מרה"י לרה"ר, אמנם למש"נ ניחא, דהא דד"א חשיבי רה"י אין זה משום שהן מקום עמידה דידי', כ"א דכל ד"א שברה"ר הויין רה"י, וא"כ בעי' שיוציא מאותן ד"א שהי' בהן מקודם, אבל כל שעדיין הוא אגוד לד"א שהי' מקודם, ליכא לחיובי' משום מוציא מרה"י לרה"ר, דהרי קיי"ל דבחיובא דהוצאה בעי' שלא יהא החפץ אגוד לרשות שהי' בה, ולכן בהוציא מרה"י לאסקופא [הוא שטח שבין רה"י לרה"ר] – דנמצא שחציו מונח ברה"י וחציו מונח ברה"ר – וחזר והוציאו לרה"ר פטור, ומשום דעל ההנחה הראשונה ליכא לחייבו – שהרי עדיין הי' החפץ אגוד לרה"י, ועל העקירה השני' ליכא לחייבו שהרי כבר הי' החפץ אגוד ברה"ר, - וה"נ דכותה.

והנה עדיין לא נתיישב מ"ט בעומד בכרמלית ומוציא מד"א שלו לרה"ר לא יתחייב, [וכ"ש הוא, דד"א שבכרמלית טפי מהראוי לחושבן רה"י וכנ"ל, ועוד דהויין רק רה"י ולא רה"ר]. ונל"ב, דהנה גם אי נימא דלא כבעה"מ – אלא גדר מעביר ד"א ברה"ר הוא משום עצם מעשה העברה ד"א, או משום ההעברה 'ממקום' 'למקום', ג"כ יל"ע מ"ט דוקא ברה"ר מיחייב, ולא בכרמלית, - אלא דכ"ה ההלכתא, דלא חייבה תורה ע"ז אלא כשנעשה זאת ברה"ר, ואף שענין המלאכה מתקיים גם בכרמלית, מ"מ לא ילפי' לה מרה"ר, וכמש"כ הראשונים דהוצאה מלאכה

גרועה היא ואין למדין בה דבר מדבר, - והרמב"ן הביא ע"ז הא דחזינן דבמוציא מרשות לרשות חייב ואילו מעביר באותה הרשות פטור, ונת' דס"ל, דגדר מלאכת הוצאה מרשות לרשות הוא הוצאה 'ממקום' 'למקום', ולכן בעצם ליכא נפ"מ בין היכא שב' המקומות הוו בב' רשויות שונות או שהן באותה הרשות, ומ"מ גזרה תורה שלא יתחייב אלא בכה"ג – שב' המקומות הוו בב' רשויות שונות, - וע"ש דמבו' בדבריו דהר"ז כהא דבשאר מלאכות חייב בכל הרשויות, והיינו דה"נ מצד שם המלאכה ליכא נפ"מ אם הן ב' רשויות או לאו וכמש"נ, ומה שאמרה תורה דדוקא בהוציא מרה"י לרה"ר ולהיפך חייב הר"ז כמו אילו הי' הדין במבשל דדוקא בנתן האש ברה"י והבשר ברה"ר חייב, - ומה"ט הי' שייך לומר דדוקא הוצאה דעני יתחייב אבל דבעה"ב לא, או להיפוך. ומעתה ה"נ לפ"ד בעה"מ י"ל כן – דחיוב מעביר ד"א אף שענינו בגדר מוציא מרה"י לרה"ר, מ"מ עכ"פ לא חידשה ההלכתא חיוב זה [היינו בסוג רה"י זה] אלא ברה"ר, ושוב אין למדין מינה לגונא אחרינא, - אף דאדרבא כשהוא בכרמלית טפי ראוי לחיוב, [ואכן אי ל"ה מלאכה גרועה, שפיר הוה ילפי' דה"נ בכרמלית יתחייב וכמש"נ]. – וכמו"כ ניחא עד"ז מה שעמדנו מ"ט במעביר ד"א ברה"ר זו ד"א ברה"ר אחריתא בעי' ל'צירוף' רשויות, ותיפו"ל בפשטות שהרי יצא החפץ מד"א דידי' דחשיבי רה"י – לרה"ר. ולהמבו' ניחא, דעכ"פ לא אמרה תורה חיוב זה – של מוציא מרה"י (מסוג זה) לרה"ר – אלא ב'רה"ר' וכנ"ל, וא"כ כמו"כ י"ל דבעי' שתהא כל המלאכה נעשית באותה הרה"ר.

ובעיקר מש"נ, דחפץ העומד בסוף ד' אמותיו והוציאו לחוץ ד' אמותיו לא מיחייב, צריך להוסיף בזה, דבאמת מצינו בערובין מ"ה, ביוצא חוץ לתחום – דיש לו ד"א ואסור להוציא מד"א שלו לחוץ להן, [אף כשאינו רה"ר, והוא משום איסור תחומין], ותנן התם, היו שנים – מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו. והנה דין זה נאמר לענין תחומין, [ולדידן תחומין דרבנן], אמנם הרמב"ם פי"ב מהל' שבת הט"ו העתיק דין זה גם בכל עומד ברה"ר, וז"ל, מותר לאדם לטלטל ברה"ר בתוך ד"א על ד"א שהוא עומד בצדן, ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה, ובאמה שלו מודדין, ואם הי' ננס באיבריו נותנין לו ארבע אמות כבינוניות של כל אדם, - ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו, שלא יטלטל חוץ למרובע זה, אלא במרובע זה שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לו לטלטל. הט"ז, היו שנים מקצת ד"א של זה לתוך ד"א של זה מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו, עכ"ל, ומבו' בזה, דבאמת אסור להוציא מסוף ד"א דידי' לחוץ להן, והיינו דחפץ העומד בסוף ד"א דידי' אסור להוציאו אפי' משהו חוץ לד' אמותיו. – אמנם כ"ז אינו שייך לנדון דידן, דהתם זהו דין מדברי קבלה, (וע"ע להלן), ואין בו גדר מלאכה ואין בו חיוב סקילה כרת וחטאת אלא הוא איסור בעלמא, וד"ז תלי' בד"א של האדם, ואנן איירינן בההלכתא של מעביר ד"א ברה"ר, דהוי תולדה דמוציא מרשות לרשות, ויש בו חיוב כרת וחטאת, [ודין זה הביא הרמב"ם שם בה"ח וז"ל, וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב, עכ"ל, (ומלשונו נראה כד' בעה"מ), וכ' המ"מ שם דמקור הך דינא הוא בסוגי' דר"פ הזורק], ובזה הוי הדין דדוקא מעביר את החפץ ד"א ברה"ר חייב, אבל היכא דהוציאו מסוף ד"א דידי' (של האדם) לחוץ להם פטור, וכלפי זה נת' (בד' בעה"מ שכ' דגדרו משום מוציא מרה"י לרה"ר) דהא דד"א חשיבי רה"י אינו תלוי כלל באדם זה העומד שם, אלא כל ד"א שברה"ר חשיבי רה"י, והלכך כל שעדיין החפץ עומד בתוך אותן הד"א שהי' בהן מתחילה, הרי הוא אגוד להרה"י, ולהכי לית בי' חיובא דהוצאה.

וד"ז מבו' בחזו"א (סי' קי"ב סקי"א), דהך דינא אינו ענין לדין מעביר ד"א ברה"ר, דבגמ' ערובין שם [לענין הוצאה חוץ לד"א של האדם] מקשי הני ד"א היכא כתיבי, ואילו בדין מעביר ד"א ברה"ר הלא כבר דייני' ר"פ הזורק, וס"ד דהי' במשכן ומסיק דהלכתא גמירי לה, [וכמו"כ הגמ' ר"פ הזורק לא מייתי הקרא דשבו איש תחתיו דמייתי בערובין], ומתחילה רצה החזו"א לומר דהנך ד"א דסוגי' דערובין [ופסק כן הרמב"ם גם לכל עומד ברה"ר וכנ"ל] היינו מדרבנן, [וכן דן בפמ"ג], אמנם כ' החזו"א דל' הרמב"ם – 'מפי הקבלה אמרו' – משמע שהוא מדאורייתא. וכן הוכיח החת"ס ריש מכלתין שהוא דין דאורייתא, אמנם אינו בדין מלאכה כשאר מלאכות הנלמדות ממלאכת המשכן וכנ"ל. - ובסוגי' דערובין שם מבו', דד"א שאמרו, באמה דידי' יהבינן לי' ולא באמה של קדש, דאל"כ עוג מלך הבשן מה תהא עליו, ובשעה"צ סי' שמ"ט סק"ג הביא ד' הפמ"ג, דזהו רק כשאינו מעביר בב"א אבל כשמעביר בב"א נחשב תמיד השיעור ד"א של אדם בינוני אפי' לאדם גדול בגופו. והביאור, דלענין דין הסוגיא דערובין הר"ז תלוי בהד"א של הגברא, והלכך לגבי עוג מלך הבשן

חשבינן ב'אמת איש' דידי', דאדם גדול בגופו אית לי' שטח שליטתי גדול טפי, אבל מעביר ד"א בב"א שענינו דרה"ר מחולקת להרבה רה"י וכנ"ל, ואינו תלוי בד"א של אדם זה, בזה אזלינן בתר רשות של אדם בינוני, [והמשנ"ב שם פקפק בד' הפמ"ג, ועי' בחזו"א שם שכ' ראי' גדולה לד' הפמ"ג מהא דלא איבע"ל בעוג מלך הבשן אלא בסוגי' דערובין, ולא בסוגי' דר"פ הזורק]. ובמשנה ערובין מ"ה מבו' ד' ר' יהודה דהנך ד"א [דהתם] הוא לכל רוח שירצה, ומ"מ אם בירר לו לצד א' אינו יכול לחזור בו ולברור לצד אחר [ואסור להוציא אפי' משהו לצד האחר], והיינו דיכול לקבוע מה היא רשותו, וכ' החזו"א, דכ"ז דוקא בהד"א דהתם, אבל בדין מעביר ד"א ודאי יכול לילך לכל צד פחות מד"א, [דמקום החפץ אית לי' שותפות עם הד"א של כל צד]. ובחזו"א כ' לדון עוד, די"ל דהך דין הב' – שיש לאדם העומד ברה"ר ד"א דידי' ואסור להוציא החפץ מהן, היינו דוקא כשעומד שם בקביעות, אבל אם מהלך ברה"ר או שלא עמד בקביעות, לית לי' ד"א דידי', (ובכה"ג נאמר הדין שיכול להעביר פחות פחות מד"א), וכ' שם וז"ל, אבל אין בידינו גדרו של קבע בזה, ולא נראה דבעי' שיקבע כאן מע"ש, עכ"ל. [והראב"ד שם בהט"ו כ' וז"ל, א"א והוא שיהא לשם מקום קביעות כגון ששבת שם או שיצא חוץ לתחום בין לאנסו בין לרצונו, עכ"ל, וצ"ע בד' החזו"א שלא הזכיר ד' הראב"ד אלו, (ובשו"ע לא הוזכר ד' הראב"ד, וצ"ע)]. [א"ה, וע"ע בדברי יחזקאל סוף סי' ט'].

[ובעיקר הדברים צ"ע, דבשו"ע סי' שמ"ט פירש בהדיא דין הסוגי' דערובין, שלא יוציא מד"א דידי', - אשר בזה ליכא חיוב סקילה כרת וחטאת וכנ"ל, ואילו עיקר דינא דמעביר ד"א ברה"ר הזכיר רק בדרך אגב בסי' ש"נ ס"א, [וז"ל, עומד אדם ברשות היחיד ומוציא ידו לרשות הרבים ומטלטל שם חפצים שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד, שנוטלן מכאן ומניחן כאן, ובלבד שלא יעבירם ד"א, ולא חיישינן שמא יביאם אליו כיון שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שם, עכ"ל]. וצ"ל, דכיון דהאידנא אין נוהג למעשה חיובי סקילה וחטאת, אין נוגע לן אלא האיסור בלבד, ו'איסורא' איכא גם להוציא מד"א דידי' – מחמת הדין הב' וכנ"ל].

[נכתב ע"י א' השומעים כפי הבנתו, ולא הי' לעיני מורה"י שליט"א].